

KS. PAWEŁ MAKOSA

KATECHEZA POLSKICH DZIECI W WIELKIEJ BRYTANII W OPINII DUSZPASTERZY POLONIJNYCH*

CATECHESIS FOR POLISH CHILDREN IN GREAT BRITAIN IN THE OPINION OF POLISH PRIESTS

A b s t r a c t. The Church's concern for migrants has a very long tradition. In this time of contemporary, more and more dynamic, migration processes, it is growing. It is demonstrated by, among others, establishing personal parishes for migrants that are entrusted to priests who know their language and customs. The role of such communities is not only the celebration of liturgy, but also catechesis and the ministry of love. The article addresses the question of the shape and assessment of catechesis for Polish children on emigration. Based on empirical research carried out among Polish priests within a scientific project called *Religious Education of Polish Emigrants in Great Britain. Current Status and Development Perspectives*, answers were given on the organization, content, forms and methods of catechesis for Polish children in the United Kingdom. Their critical analysis and recommendations for further research were made.

Key words: Polish community in the United Kingdom; pastoral ministry; catechesis in the conditions of emigration.

Translated by Karolina Jurak

Na temat różnych aspektów polskiej emigracji w Wielkiej Brytanii zostało przeprowadzonych bardzo wiele badań i powstało wiele publikacji. Jednakże obszar szeroko pojętej edukacji religijnej, realizowanej przez różne podmioty, wydaje się wciąż zaniedbany naukowo. Z tego powodu podjęto badania nad

Ks. dr hab. PAWEŁ MAKOSA, prof. KUL – Katedra Teologii Pastoralnej Wydziału Teologii KUL; adres do korespondencji: ul. Radziszewskiego 7, 20-950 Lublin; e-mail: makosa@kul.pl

* Artykuł powstał w ramach projektu badawczego pt. *Edukacja religijna polskich emigrantów w Wielkiej Brytanii. Stan aktualny i perspektywy rozwoju*. Projekt finansowany przez Narodowe Centrum Nauki. Numer rejestracyjny projektu: 2016/21/B/HS1/00834.

tą rzeczywistością i w trakcie realizacji jest projekt zatytułowany *Edukacja religijna polskich emigrantów w Wielkiej Brytanii. Stan aktualny i perspektywy rozwoju* finansowany przez Narodowe Centrum Nauki. Jako przygotowanie do realizacji tego projektu przeprowadzono badania empiryczne wśród polskich księży pracujących na terenie Anglii, Walii, a także Szkocji. Okazją do ich realizacji były doroczne rekolekcje kapłańskie odbywające się od 5-8 września 2016 roku w The Hayes Conference Centre w Sanwick. Niniejszy artykuł zawiera częściowy raport z tych badań dotyczący katechezy dzieci organizowanej przez placówki duszpasterskie Polskiej Misji Katolickiej w Anglii i Walii oraz Polskiej Misji Katolickiej w Szkocji.

1. ORGANIZACJA KATECHEZY PIERWSZOKOMUNIJNEJ DLA DZIECI

Według wiarygodnych danych statystycznych aktualnie (2016/2017) w Wielkiej Brytanii mieszka około miliona Polaków. Są to zazwyczaj ludzie młodzi i w sile wieku, z których duża część wychowuje dzieci. Faktem jest także to, że każdego roku na terenie Wielkiej Brytanii Polki rodzą ponad 20 tysięcy dzieci, z czego jednak prawie $\frac{1}{4}$ dzieci, rodzonych przez Polki, pochodzi z mieszanych związków¹. W konsekwencji populacja polskich dzieci w wieku do 14 lat szacowana jest na ponad 100 tys². Warto zwrócić uwagę na dynamikę przyrostu demograficznego. Liczba dzieci urodzonych przez Polki w Anglii i Walii wzrosła bowiem od 2004 roku o 1250%³.

Ze względu na fakt, że większość Polaków uważa siebie za katolików, należy się spodziewać, że są przynajmniej przywiązani do tradycji religijnej i dbają o to, aby ich dzieci przyjęły sakrament chrztu i przystąpiły do Pierwszej Komunii Świętej. Badania wśród polskich księży przeprowadzone zostały we wrześniu 2016 roku. Biorąc pod uwagę fakt, że dzieci w Wielkiej Brytanii przyjmują Pierwszą Komunię Świętą w wieku 8-9 lat, urodziły się w latach 2008-2009. W tym czasie w Anglii i Walii przyszło na świat odpowiednio 11952 i 16101 polskich dzieci⁴. Odliczając nawet dzieci ze związków mie-

¹ OFFICE FOR NATIONAL STATISTICS (ONS), *Parents' country of birth, England and Wales*, London 2015, s. 6-7.

² Zob. W. DANILEWICZ, *Wybrane cechy i strategie poakcesyjnych migracji z Polski*, „Warmińsko-Mazurski Kwartalnik Naukowy, Nauki Społeczne” 2012, nr 1, s. 44-46.

³ OFFICE FOR NATIONAL STATISTICS (ONS), *Parents' country of birth, England and Wales*, London 2015, s. 6.

⁴ Dane pochodzą m.in. z ONS, *Parents' country of birth, England and Wales*, London 2012, s. 6; ONS, *Parents' country of birth, England and Wales*, London 2013, s. 5; ONS,

szanych należało się spodziewać, że liczba dzieci przystępujących do Komunii w roku 2016 wynosić będzie kilka tysięcy. Poniżej znajduje się tabela zawierająca odpowiedzi księży na pytanie o liczbę dzieci, które w ich parafiach przystąpiły do Komunii w roku 2016.

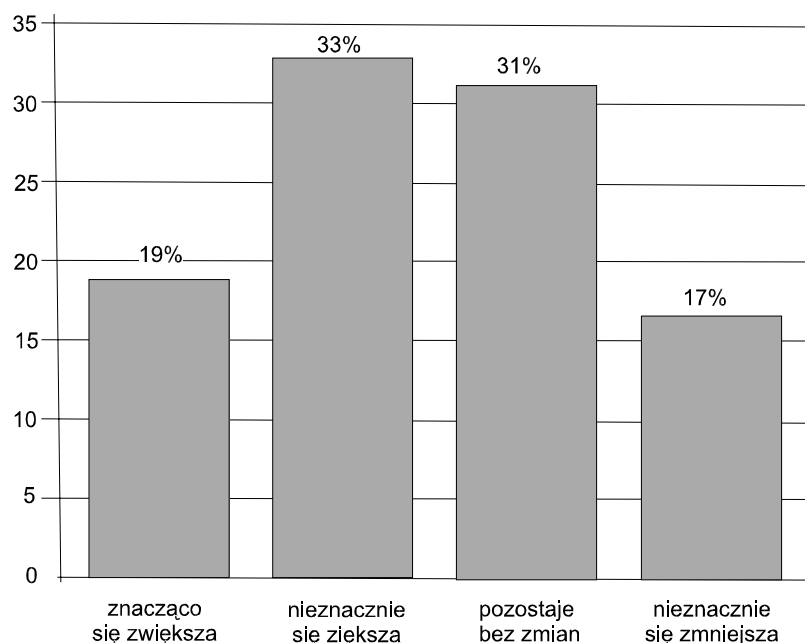
Tabela 1. Liczba dzieci w parafii przystępujących do Pierwszej Komunii Świętej

Liczba dzieci	Liczba odpowiedzi	Odsetek respondentów
Mniej niż 50	36	52,17%
Od 50 do 100	27	39,13%
Od 100 do 150	1	1,45%
Od 150 do 200	4	5,80%
Od 200 do 250	1	1,45%
Suma	69	100%

Uzyskane wyniki dowodzą, że większość polskich parafii w Wielkiej Brytanii jest relatywnie mała i tym samym średnia liczba dzieci przystępujących do Komunii w jednej parafii nie przekracza 50 osób. Jednakże prawie 48% księży deklaruje, że w ich parafiach w roku 2016 do Pierwszej Komunii Świętej przystąpiło ponad 50 dzieci, a w jednej z nich było to nawet ponad 200. Dokładne dane, pozyskane podczas własnych badań empirycznych z 58 polskich parafii dowodzą, że w roku 2016 do Pierwszej Komunii Świętej przystąpiło w nich 3182 dzieci. Są to dane imponujące, także w porównaniu z wieloma parafiami w Polsce, gdzie dzieci jest zdecydowanie mniej.

Polskim księżom pracującym na Wyspach Brytyjskich zadano także pytanie o dynamikę liczby dzieci przystępujących do Pierwszej Komunii Świętej. Z danych statystycznych dotyczących liczby urodzin wynikałoby, że liczba ta powinna się sukcesywnie zwiększać. Uzyskane wyniki prezentuje zamieszczony niżej diagram.

Diagram 1. Zmiana liczby dzieci przystępujących do Pierwszej Komunii Świętej

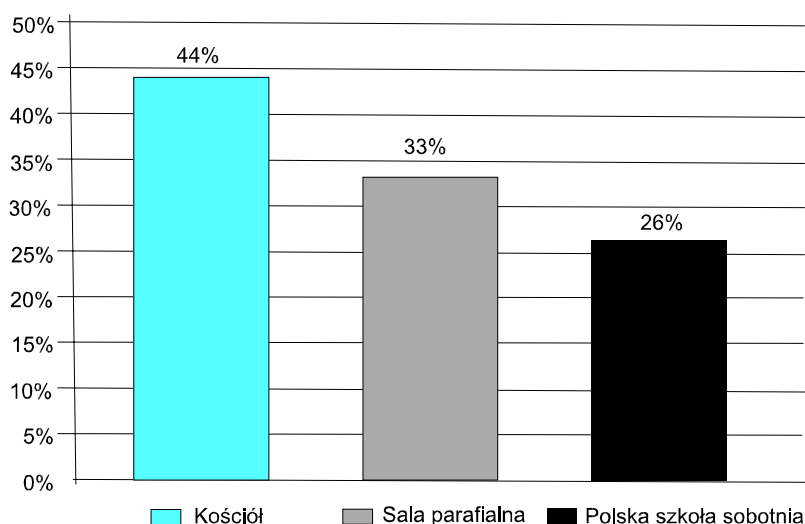
Zdaniem większości ankietowanych księży (52%) liczba dzieci przygotowujących się do Komunii w placówkach Polskiej Misji Katolickiej sukcesywnie się zwiększa, w tym 19% respondentów uważa, że jest to przyrost dynamiczny. Około jednej trzeciej uważa natomiast, że liczba ta jest stosunkowo stała (31%), a pozostali zauważają nawet niewielki jej spadek. Warto zwrócić uwagę, że nikt z badanych nie wybrał odpowiedzi „znacząco się zmniejsza”. Można zatem przyjąć, że liczba polskich dzieci uczęszczających na katechezę przed Pierwszą Komunią Świętą się zwiększa, choć nie jest to jeszcze wzrost bardzo dynamiczny. Ciekawe będą kolejne lata, gdyż jeśli liczba ta będzie wprost proporcjonalna do liczby urodzeń polskich dzieci w Wielkiej Brytanii, dynamika ta powinna znacznie wzrosnąć⁵.

W odniesieniu do organizacji katechezy podstawową kwestią jest środowisko formacji. Warunkuje ono nie tylko kwestie logistyczne, ale również w dużej mierze decyduje o klimacie spotkań i rodzaju dokonywanej socjalizacji. Zgodnie ze wskazaniami eklezyjalnymi katecheza w sensie ścisłym powin-

⁵ ONS, *Parents' country of birth, England and Wales*, London 2015, s. 6.

na odbywać się w środowisku parafialnym⁶. Chodzi w niej bowiem także o doświadczenie wspólnoty wiary, pomoc w utożsamianiu się z nią i włączenie w jej życie. W przypadku duszpasterstwa emigracyjnego przeszkodą jest jednak fakt, że wiele parafii nie posiada własnego kościoła, ale wynajmuje go od innych wspólnot religijnych. Z konieczności więc katecheza realizowana jest w innych środowiskach, najczęściej w polskich szkołach sobotnich. Wyniki badań na ten temat prezentuje poniższy diagram.

Diagram 2. Środowisko realizacji katechezy pierwszokomunijnej dla dzieci

Na wyjaśnienie zasługuje kwestia realizacji katechezy w polskich szkołach sobotnich. Zasadniczo większość z nich organizuje nauczanie religii, jeśli rodzice wyrażą takie życzenie⁷. Zazwyczaj jednak nie zastępuje ono katechezy parafialnej, lecz stanowi jej uzupełnienie i rozszerzenie. O ile bowiem w parafii zasadniczo odbywa się tylko katecheza sakramentalna, w polskich

⁶ JAN PAWEŁ II, *Program dla Kościoła w Polsce. Jan Paweł II do polskich biskupów. Wizyta ad limina 1998*, Kraków 1998, s. 35; Zob. A. POTOCKI, *Między szkołą i parafią. W kierunku katechezy sakramentalnej*, „Teologia Praktyczna” 12(2011), s. 66.

⁷ P. MAKOSA, *The communities providing religious education and catechesis to Polish immigrants in England and Wales*, „British Journal of Religious Education” 37(2015), vol. 2, s. 182-194.

szkołach sobotnich zajęcia z religii prowadzone są we wszystkich klasach przez kilka lub nawet kilkanaście lat. Przedstawione wyniki dowodzą jednak, że ¼ księży realizuje katechezę pierwszokomunijną właśnie w szkole. Nie jest to rozwiązanie optymalne, ale zrozumiałe w sytuacji, gdy polska wspólnota nie posiada własnego kościoła i domu parafialnego.

Przeprowadzając korelację pomiędzy wielkością parafii a formami organizacyjnymi katechezy dla dzieci można stwierdzić, że im większa parafia, tym częściej prowadzone są spotkania w małych grupach. Taka forma spotkań uważana jest za korzystną, gdyż pozwala na bardziej personalne traktowanie wychowanków, wytworzenie odpowiedniego klimatu, doświadczenie wspólnoty i tym samym większą skuteczność katechezy. W małych parafiach spotkania takie odbywają się jednak rzadziej (19,44%) niż w średnich (21,43%) czy dużych placówkach (28,57%). Nie jest to co prawda zależność istotna statystycznie, gdyż współczynnik Chi^2 wynosi 0,49 a $p = 0,78$, ale warto odnotować ten fakt.

Respondenci zostali zapytani także o czas trwania i częstotliwość spotkań katechetycznych przygotowujących do Pierwszej Komunii Świętej. Uzyskane wyniki zostały zaprezentowane w niżej zamieszczonych tabelach.

Tabela 2. Czas trwania katechezy pierwszokomunijnej

Czas trwania	Liczba odpowiedzi	Odsetek respondentów
Dwa lata	3	4,28571%
Jeden rok	66	94,28571%
Pół roku	1	1,42857%
Suma	70	100%

W ogromnej większości (94%) respondenci potwierdzili, że w ich parafiach przygotowanie do Komunii trwa jeden rok szkolny. Jest to zatem sytuacja analogiczna do tej spotykanej w Polsce, choć dokumenty katechetyczne sugerują, żeby katecheza parafialna, a w jej ramach sakramentalna, była rzeczywistością permanentną. W praktyce jednak ograniczana jest do jednego roku⁸. W warunkach emigracji problemem jest jednak to, że poza parafią katecheza jest realizowana w polskich szkołach sobotnich, ale do tych szkół

⁸ Zob. K. MISIASZEK, *Porażka katechezy parafialnej*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 9(2014), nr 2 (23), s. 79.

chodzi około ¼ polskich dzieci. Jeśli ich podstawowym środowiskiem szkolnym jest szkoła katolicka, pobierają oni edukację religijną zbliżoną do katechezy. Jeśli jednak jest to inna szkoła, najczęściej zajęcia tego typu przybierają kształt religioznawstwa, obiektywnej informacji o różnych religiach i wyznaniach obecnych w społeczeństwie brytyjskim, choć ze szczególnym uwzględnieniem chrześcijaństwa⁹.

Tabela 3. Częstotliwość spotkań katechetycznych

Częstotliwość	Liczba odpowiedzi	Odsetek respondentów
Co tydzień	56	80%
Co dwa tygodnie	11	15,71429%
Raz w miesiącu	2	2,85714%
Rzadziej niż raz w miesiącu	1	1,42857
Suma	70	100%

W odniesieniu do częstotliwości spotkań katechetycznych 80% księży potwierdza, że z zasady odbywają się one co tydzień, w prawie 16% placówek co dwa tygodnie, a tylko w 3 przypadkach rzadziej. Takie dane zdają się sugerować, że w skali roku szkolnego spotkań katechetycznych z dziećmi jest przynajmniej około 50. Z innych źródeł, np. stron internetowych parafii, wynika jednak, że w praktyce jest ich dużo mniej, nawet o połowę¹⁰. Wynika to z faktu, że rok katechetyczny rozpoczynany jest później, po uprzednich zapisach, a różne wydarzenia w parafii uniemożliwiają cotygodniowe, regularne spotkania. Warto jeszcze wspomnieć, że w wielu polskich placówkach duszpasterskich, oprócz spotkań dla dzieci, organizowane są spotkania z rodzicami. Ponad połowa respondentów (53,62%) deklaruje, że takie spotkania odbywają się przynajmniej raz w miesiącu, pozostali również je organizują, ale sporadycznie¹¹.

⁹ M. LOPEZ RODRIGUEZ, R. SALES, A. D'ANGELO, L. RYAN, *Polskie dzieci w brytyjskich szkołach podstawowych. Przewodnik dla rodziców*, Middlesex University 2010, s. 10.

¹⁰ Parafia Rzymskokatolicka Matki Bożej Miłosierdzia w Londynie, www.jezuici.vel.pl/ka-techeza.html (dostęp: 08.06.2017).

¹¹ P. MAKOSA, *Catholic sacramental formation for polish children and young people in England and Wales*, „Studia Elckie” 17(2015), nr 1, s. 78.

Analizując kwestie organizacyjne należy zauważyć, że katechetami prowadzącymi przygotowanie dzieci do Pierwszej Komunii Świętej są przede wszystkim księża. Aż 93% z nich twierdzi, że osobiście prowadzi spotkania katechetyczne, choć czasami we współpracy z siostrami zakonnymi, katechetami świeckimi oraz animatorami z różnych ruchów i stowarzyszeń katolickich. Trzeba jednak zauważyć problem braku katechetów, a jeśli w niektórych parafiach znajdują się osoby chętne do posługi, są to najczęściej wolontariusze, którzy nie mają odpowiedniego przygotowania teologicznego i pedagogicznego. Formacja katechetów staje się więc jednym z najważniejszych zadań na przyszłość.

2. TREŚCI, FORMY I METODY KATECHEZY PIERWSZOKOMUNIJNEJ

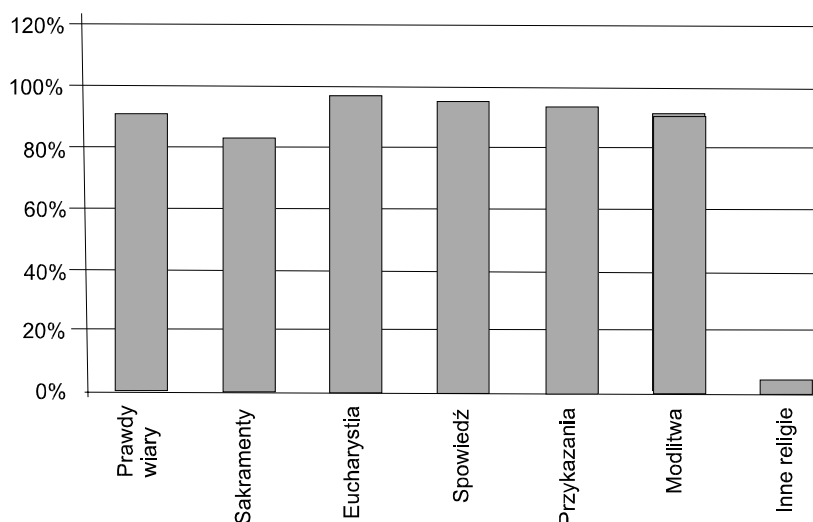
Przeprowadzone badania empiryczne wśród polskich księży pracujących w Wielkiej Brytanii dotyczyły także treści, form i metod katechezy przygotowującej do Komunii. Wyniki badań dowodzą, że najczęściej katecheza taka przybiera kształt spotkań ze wszystkimi kandydatami (87%) i odbywa się w kościele. Równolegle 67% księży organizuje Msze święte dla wszystkich dzieci i rodziców. Problemem jest jednak to, że tylko 21% respondentów deklaruje prowadzenie spotkań w małych grupach. Są one szczególnie pożądane, zwłaszcza tam, gdzie grupy dzieci są duże. Chodzi bowiem nie tylko o skuteczny przekaz treści, ale o budowanie relacji i włączenie do wspólnoty parafialnej.

Akcentowana już wyżej specyfika katechezy w warunkach emigracji brytyjskiej polega także na tym, że zasadniczo parafia jest jedynym jej podmiotem. Na niej spoczywa zatem obowiązek przekazania integralnego depozytu wiary, tak aby kształtować katolicką tożsamość wychowanków. Jest to jednak zadanie bardzo trudne, zważywszy na fakt, iż katecheza taka realizowana jest w bardzo okrojonym wymiarze czasowym. Konieczne staje się zatem skondensowanie treści katechetycznych i przekazanie najbardziej istotnych kwestii. Odpowiedzi na temat treści prowadzonych katechez przygotowujących do Komunii, uzyskane od polskich księży w Wielkiej Brytanii, przedstawia poniższa tabela i diagram.

Tabela 4. Zagadnienia omawiane w katechezie pierwszokomunijnej

Zagadnienie	Liczba odpowiedzi	Odsetek respondentów	Odsetek przypadków
Prawdy wiary	62	15,94%	88,57%
Sakramenty w ogólności	58	14,91%	82,86%
Eucharystia	68	17,48%	97,14%
Spowiedź	67	17,22%	95,71%
Przykazania	67	17,22%	95,71%
Modlitwa	65	16,71%	92,86%
Inne religie	2	0,51%	2,86%

Diagram 3. Zagadnienia omawiane w katechezie pierwszokomunijnej

Określone wyżej ramy czasowe katechezy pierwszokomunijnej w warunkach emigracji brytyjskiej zmuszają do koncentracji na najbardziej istotnych treściach. Nie dziwi zatem, że podczas takiej katechezy omawiane są prawdy wiary katolickiej, sakramenty w ogólności, przykazania czy istota i podstawowe formy modlitwy. Największy akcent położony jest jednak na wyjaśnienie istoty sakramentu Eucharystii i przygotowanie do przeżycia sakramentu pokuty i pojednania. Nie znalazło się miejsce nawet na treści ekumeniczne i religioznawcze, które w kontekście wielokulturowego społeczeństwa brytyjskiego

wydają się szczególnie istotne¹². Okazało się bowiem, że średnio tylko 3% duszpasterzy porusza te kwestie podczas katechezy dla dzieci.

Co ciekawe, przeprowadzona korelacja pomiędzy stażem księdza a omawianiem kwestii dotyczących innych religii i wyznań wykazuje pewne różnice. Badania dowodzą, że im starszy ksiądz, tym mniej miejsca poświęca takim zagadnieniom, choć nie jest to zależność istotna statystycznie. Okazuje się jednak, że 8,33% księży z małym stażem kapłaństwa (do dziesięciu lat) deklaruje takie odniesienia, w przypadku stażu 10-20 lat kapłaństwa jest to 4,35%, to spośród księży mających większy staż nikt nie zadeklarował omawiania tego typu treści. Współczynnik Chi^2 wynosi w tym przypadku 2,50 a $p = 0,28$.

Najczęściej wykorzystywanym źródłem treści katechetycznych jest podręcznik. Polscy duszpasterze w Wielkiej Brytanii korzystają przede wszystkim z podręczników przeznaczonych do nauczania religii w Polsce. Jedyne 16% stosuje podręcznik przygotowany z myślą o Polonii amerykańskiej w podwójnej wersji językowej¹³. Nie jest to jednak sytuacja optymalna, gdyż polskie podręczniki przygotowane zostały z myślą o dwóch jednostkach lekcyjnych tygodniowo i wymagają od prowadzących bardzo kreatywnego podejścia i kompilacji treści. Nie dziwi zatem, że aż 25% księży deklaruje, że nie korzysta z podręczników, ale przygotowuje własne materiały. Konsekwencją położenia akcentu prawie wyłącznie na wiedzę jest to, że większość księży (65,72%) przeprowadza obowiązkowy egzamin z wiedzy religijnej, głównie polegający na zaliczeniu odpowiednich modlitw.

Próba wyjścia naprzeciw uwarunkowaniom katechezy polonijnej jest podręcznik zatytułowany *Czekamy na Pana Jezusa*¹⁴. Zawiera on 25 jednostek tematycznych stanowiących przygotowanie bezpośrednie do pierwszej spowiedzi i Komunii Świętej. Po raz pierwszy został wydany w roku 2016 w wersji polskojęzycznej, a w 2017 w wersji polsko-angielskiej. Stanowi on połączenie podręcznika zawierającego wyjaśnienie treści z zeszytem ćwiczeń zawierającym kreatywne zadania: krzyżówki, łamigłówki, rebusy i wiele innych.

Nie ulega wątpliwości, że skuteczność katechezy uwarunkowana jest także odpowiednimi metodami. W tym kontekście zapytano polskich księży pracują-

¹² Szeroko na temat ekumenizmu w katechezie pisze: J. KOSTORZ, *Ekumeniczny wymiar posoborowej katechezy w Polsce*, Opole 2007.

¹³ Szczegółowy opis tych podręczników znajduje się na stronie: <https://do.brypasterz.worpress.com/podreczniki/> (dostęp: 08.06.2017).

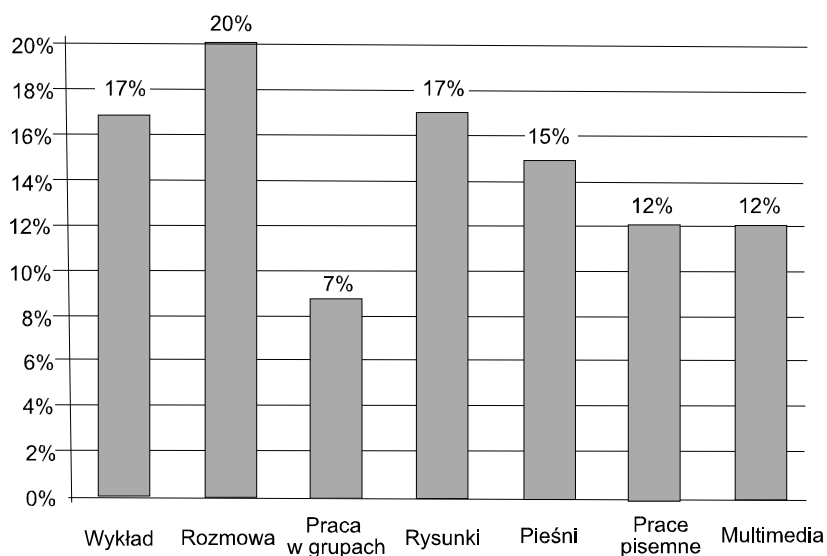
¹⁴ P. MAKOSA, *Czekamy na Pana Jezusa*, Lublin-Londyn 2016.

cych na terenie Wielkiej Brytanii o stosowane przez nich metody w katechezie dzieci. Uzyskane odpowiedzi przedstawia następująca tabela i diagram.

Tabela 5. Metody stosowane w katechezie pierwszokomunijnej

Metody	Liczba odpowiedzi	Odsetek respondentów	Odsetek przypadków
Wykład	62	17,24%	71,43%
Rozmowa/pogadanka	58	20%	82,86%
Praca w grupach	68	6,55%	27,14%
Rysunki	67	16,9%	70%
Pieśni i piosenki	67	14,83%	61,43%
Prace pisemne	65	12,07%	50%
Multimedialne	2	12,41%	51,43%

Diagram 4. Metody stosowane w katechezie pierwszokomunijnej

Korelacje obliczone pomiędzy wiekiem/stażem księdza a stosowanymi przez niego metodami katechetycznymi dowodzą, że im starsi księża, tym częściej stosują metodę wykładu ($Chi^2 = 3,9$ a $p = 0,13$). Taką metodę stosuje bowiem 50% księży młodych, 69,57% księży w średnim wieku i 80% księ-

ży po 20 roku kapłaństwa. Odmienne wygląda natomiast częstotliwość stosowania metod multimedialnych. Jest ona tym razem odwrotnie proporcjonalna do wieku, gdyż 75% młodych księży, 47,83% w średnim wieku i 51,43% z dużym stażem przyznaje się do ich stosowania. Współczynnik Chi^2 wynosi w tym przypadku 3,24 a $p = 0,19$. Co ciekawe, księża z najdłuższym stażem kapłaństwa najrzadziej wykorzystują także piosenki i pieśni na katechezie (51,43%).

3. KATECHEZA DLA DZIECI PO PRZYJĘCIU PIERWSZEJ KOMUNII ŚWIĘTEJ

Badania empiryczne, przeprowadzone wśród polskich duszpasterzy w Wielkiej Brytanii, dotyczyły także formacji chrześcijańskiej dzieci po przyjęciu Pierwszej Komunii Świętej. Oczywiście jest bowiem, że nie może ona ograniczyć się do rocznej katechezy sakramentalnej i wymaga kontynuacji przede wszystkim we wspólnocie parafialnej¹⁵. Konieczność systematycznej formacji dzieci, ale także rodziców, potwierdzają opinie księży, bowiem tylko 5,71% z nich uważa, że po przyjęciu Pierwszej Komunii Świętej dzieci i rodzice regularnie uczestniczą we Mszy świętej i w życiu parafii. Pozostali respondenci twierdzą, że udział ten jest nieregularny, czasami wręcz sporadyczny, a 8,57% duszpasterzy zauważa, że zupełnie zaprzestają praktyk religijnych. Opinie te potwierdzają także inne dane, mówiące o tym, że zaledwie kilka do kilkunastu procent polskich emigrantów w Wielkiej Brytanii bierze systematyczny udział w praktykach religijnych¹⁶.

Okazuje się jednak, że w polskich placówkach duszpasterskich nie prowadzona jest praktycznie żadna forma katechezy dla dzieci. Wyjątkiem są nieliczne parafie, w których proponowana jest jakaś forma spotkań, np. z okazji pierwszych piątków miesiąca czy po Mszy świętej niedzielnej. Brak katechezy stanowi poważny problem i bez wątpienia będzie owocował stopniową utratą tożsamości religijnej przez polskich emigrantów.

¹⁵ Por. M. ZAJĄC, *Parafia miejscem katechezy*, w: *Miejsca katechezy. Rodzina, parafia, szkoła*, red. S. Kulpaczyński, Lublin 2005, s. 81.

¹⁶ J. KROTOFIL, *Rola religii w procesie przystosowania polskich migrantów do życia w Wielkiej Brytanii*, w: *Drogi i rozdroża. Migracje Polaków w Unii Europejskiej po 1 maja 2004 roku. Analiza psychologiczno-socjologiczna*, red. H. Grzymała-Moszczyńska, A. Kwiatkowska, J. Roszak, Kraków 2010, s. 265.

Trzeba jednak zauważyć, że brak katechezy w parafii czasami kompensowany jest przez zajęcia z religii prowadzone w polskich szkołach sobotnich. Spośród ankietowanych duszpasterzy aż 21,31% składa taką deklarację. Współpraca z polskimi szkołami w dziele edukacji religijnej jest ze wszech miar korzystna i godna propagowania, nie zastąpi jednak katechezy prowadzonej w środowisku eklezjalnym. Kolejnym problemem jest również to, że edukacją w polskich szkołach sobotnich objętych jest tylko około jednej czwartej wszystkich polskich dzieci w Wielkiej Brytanii¹⁷. Wydaje się jednak, że podstawowym powodem braku katechezy po I Komunii jest małe zainteresowanie ze strony rodziców i dzieci. W czasie przeprowadzonych badań niektórzy księża przyznawali, że ich usilne zaproszenia do kontynuowania katechezy spotykały się z brakiem zrozumienia.

Biorąc zatem pod uwagę istniejące realia wydaje się, że edukacja religijna polskich dzieci w warunkach emigracji brytyjskiej będzie odbywała się w formie jednorocznej katechezy sakramentalnej w parafii oraz przez cały czas edukacji w sobotniej szkole polskiej. Warto jednak dążyć do sytuacji, w której także w parafii realizowana będzie wieloletnia, systematyczna katecheza.

*

Problemem niniejszego artykułu była odpowiedź na pytanie o kształt i ocenę katechezy adresowanej do polskich dzieci przebywających na terenie Wielkiej Brytanii. Rozwiązanie tak postawionego problemu dokonało się na podstawie badań empirycznych przeprowadzonych wśród duszpasterzy polonijnych w tym kraju. Analizie poddano ich opinie na temat organizacji, treści, form i metod tej katechezy. Uzyskano w ten sposób ogólny obraz katechezy dzieci, zwłaszcza katechezy przygotowującej do spowiedzi i Pierwszej Komunii Świętej. Krytyczna analiza danych empirycznych doprowadziła także do sformułowania postulatów na przyszłość. Dotyczą one zarówno treści jak i metod katechezy, ale przede wszystkim wypracowania systemowej propozycji katechezy parafialnej.

¹⁷ Por. M. IREK, A. MAŁEK, P. NAPIERAŁA, D. PRASZAŁOWICZ, P. PUSTUŁKA, J. PYŁAT, *Polskie szkolnictwo w Wielkiej Brytanii: Tradycja i nowoczesność – raport*, Kraków 2012, s. 27.

BIBLIOGRAFIA

- DANILEWICZ W. Wybrane cechy i strategie poakcesyjnych migracji z Polski, „Warmińsko-Mazurski Kwartalnik Naukowy, Nauki Społeczne” 2012, nr 1, s. 33-49.
- IREK M., MAŁEK A., NAPIERAŁA P., PRASZAŁOWICZ D., PUSTUŁKA P., PYŁAT J., Polskie szkolnictwo w Wielkiej Brytanii: Tradycja i nowoczesność – raport, Kraków 2012.
- JAN PAWEŁ II, Program dla Kościoła w Polsce. Jan Paweł II do polskich biskupów. Wizyta *ad limina* 1998, Kraków 1998.
- KOSTORZ J., Ekumeniczny wymiar posoborowej katechezy w Polsce, Opole 2007.
- KROTOFIL J., Rola religii w procesie przystosowania polskich migrantów do życia w Wielkiej Brytanii, w: Drogi i rozdroża. Migracje Polaków w Unii Europejskiej po 1 maja 2004 roku. Analiza psychologiczno-socjologiczna, red. H. Grzymała-Moszczyńska, A. Kwiatkowska, J. Roszak, Kraków 2010 s. 255-268.
- LOPEZ RODRIGUEZ M., SALES R., D'ANGELO A., RYAN L., Polskie dzieci w brytyjskich szkołach podstawowych. Przewodnik dla rodziców, Middlesex University 2010.
- MAKOSA P., The communities providing religious education and catechesis to Polish immigrants in England and Wales, „British Journal of Religious Education” 37(2015), vol. 2, s. 182-194.
- MAKOSA P., Catholic sacramental formation for polish children and young people in England and Wales, „Studia Ełckie” 17(2015), nr 1, s. 73-90.
- MAKOSA P., Czekamy na Pana Jezusa, Lublin–Londyn 2016.
- MISIASZEK K., Porażka katechezy parafialnej, „Warszawskie Studia Pastoralne” 9(2014), nr 2 (23), s. 75-87.
- OFFICE FOR NATIONAL STATISTICS (ONS), Parents' country of birth, England and Wales, London 2012-2015.
- POTOCKI A., Między szkołą i parafią. W kierunku katechezy sakramentalnej, „Teologia Praktyczna” 12(2011).
- ZAJĄC M., Parafia miejscem katechezy, w: Miejsca katechezy. Rodzina, parafia, szkoła, red. S. Kulpaczyński, Lublin 2005.

KATECHEZA POLSKICH DZIECI W WIELKIEJ BRYTANII
W OPINII DUSZPASTERZY POLONIJNYCH

S t r e s z c z e n i e

Troska Kościoła o migrantów ma bardzo długą tradycję, a w dobie współczesnych, coraz bardziej dynamicznych procesów migracyjnych ulega intensyfikacji. Przejawem takiej troski są między innymi parafie personalne erygowane dla migrantów i powierzane duszpasterzom znającym ich język i obyczaje. Rolą takich wspólnot jest nie tylko sprawowanie liturgii, ale także katechizacja i posługa miłości. Problemem niniejszego artykułu jest odpowiedź na pytanie o kształt katechezy adresowanej do polskich dzieci w warunkach emigracji. Na podstawie badań empirycznych, przeprowadzonych wśród duszpasterzy polonijnych w ramach projektu naukowego zatytułowanego *Edukacja religijna polskich emigrantów w Wielkiej Brytanii. Stan aktualny i perspektywy rozwoju*, udzielono odpowiedzi na temat organizacji, treści, form i metod katechezy polskich dzieci w tym kraju. Przeprowadzono ich krytyczną analizę i sformułowano postulaty na przyszłość.

Słowa kluczowe: Polonia w Wielkiej Brytanii; duszpasterstwo emigracyjne; katecheza w warunkach emigracji.